

Kantatę *Allein zu dir, Herr Jesu Christ* (BWV 33) Jan Sebastian Bach skomponował w roku 1724 na 13. niedzielę po Trójcy Świętej i poprowadził jej wykonanie po raz pierwszy 3 września w kościele św. Tomasza. Podczas porannego nabożeństwa w świątyniach Lipska czytano wtedy fragment Listu do Galatów (3, 15-22) o „prawie i obietnicy” oraz ustęp z Ewangelii Łukaszej (10, 23-37) – przypowieść o dobrym Samarytaninie.

BWV 33 należy do drugiego, tzw. chorałowego rocznika kantat Bacha. Podstawę tekstową i muzyczną utworu stanowi tym razem hymn z roku 1540 autorstwa luterańskiego kaznodziei ze Strassburga – niejakiego Konrada Huberta (1507-1577). Libretto kantaty to w rzeczywistości adaptacja czterozwrotkowej reformacyjnej pieśni Huberta. Anonimowy poeta współpracujący z Bachem zachował oryginalne brzmienie pierwszej i ostatniej strofy, drugą i trzecią przekształcił odpowiednio w dwa recytatywy, arię i duet. Podmiotem lirycznym tak chorału, jak i samej kantaty pozostaje grzesznik, który bezpośrednio u Jezusa szuka pomocy, pocieszenia i uwolnienia od jarzma swoich win zgodnie z luterańską doktryną „sola fide” („tylko przez wiarę”), czyli zasadą usprawiedliwienia uznawaną przez ewangelików za pochodzącą wprost od Boga. Sam tekst BWV 33 odnosi się dość swobodnie do niedzielnej perykopy, ale dwa zdania czynią jego związek z Ewangelią wyraźnym i ścisłym: w części 4 (recytatyw) tenor kieruje prośbę do Jezusa „Gib mir nur aus Barmherzigkeit den wahren Christenglauben” („Tylko przez miłosierdzie obdarz mnie prawdziwą wiarą chrześcijańską”) w nawiązaniu do wiary „prostych ludzi”, z których wywodzili się apostołowie, a którzy choć nie znali Prawa – uwierzyli (Łk. 10, 24, Mt. 11, 25-27), oraz w części 5 „Gib, daß ich aus reinen Triebe als mich selbst den Nächsten liebe” („Daj, bym dnia każdego miłować potrafił bliźniego jak siebie samego”) w nawiązaniu do podstawowego przesłania niedzielnej perykopy o miłowaniu „bliźniego swego jak siebie samego” (Łk. 10, 27).

Chór początkowy *Allein zu dir, Herr Jesu Christ* jawi się jako kolejna imponująca fantazja chorałowa w kantatach Bacha z jego drugiego rocznika. Melodia pieśni w funkcji *cantus firmus* prowadzona jest w długich wartościach nutowych w głosie sopranu. W początkowym fragmencie BWV 33 kompozytor mistrzowsko połączył ze sobą dwie faktury i dwa style: fantazyjny, swobodny, lekki i niemal taneczny, reprezentowany w warstwie orkiestrowej oraz ścisły *kantionalsatz* (czterogłosowe opracowanie chorału) w partii chóru. Pogodny wyraz i nastrój tego ustępu pozwalają koncentrować się słuchaczowi na pozytywnym przesłaniu o nadziei, jaką każdemu wierzącemu daje ufność w zbawczą misję Chrystusa.

Następujący po chórze wstępnym recytatyw pomaga wykreować w wyobraźni i świadomości odbiorcy obraz Jezusa jako „Boga i sędziego” („Mein Gott und Richter”). Grzesznik (śpiewający tu wyjątkowo basem) przyznaje się do swojej bezradności w swojej indywidualnej walce z wszelkimi pokusami i złymi skłonnościami. W pełni więc poddaje się woli Pana, wyrażając to słowami „mein Gewissen widerspricht auf tausend eines sagen” („moje sumienie nie pozwala odpowiedzieć na żadne

z tysiąca pytań”) pozostawiającymi *de facto* parafrazą wyznania Hioba (Hiob 9, 3) o tym, że człowiek nie jest w stanie sprostac Bogu ani umysłem, ani siłą. Podmiot liryczny powołuje się dalej na obietnicę przebaczenia („ein Vegebungswort”) daną w Psalmie 90 (w. 13) i z nadzieją przechodzi w ton optymistyczny, podkreślony przez Bacha zamianą deklamacyjnego recytatywu w śpiewne arioso, w którym słowa o radowaniu się („erfreuen”) wyrażone efektownym melizmatem, uwypuklają przesłanie i konkluzję tego fragmentu dzieła.

W kolejnych ustępach swojej kantaty Bach stara się stosownym opracowaniem dźwiękowym pogłębić naukę płynącą z tekstu. I tak: w arii altowej (część 3) chwiejność wiary, niepewność i obawę grzesznika (teraz śpiewanego przez głos altowy) przejawiającą się chybotliwością każdego jego kroku na ścieżce życia, ilustruje urocze skądinąd zestawienie pizzicata w głosach skrzypiec II i altówki z dźwiękową imitacją „chodu” w instrumentach basowych. Obawa, by nie zbłądzić („wie furschtsam wanken meine Schritten”) oddana zostaje osobliwymi i zaskakującymi połączeniami harmonicznymi, w których Bach świadomie oddala się od centrum tonalnego, odmalowując w ten sposób oddalenie od Boga. Gdy jednak solista tylko oznajmi, że Jezus wstawi się za grzesznikiem u Ojca, wszystko staje się klarowne i tonalnie jednoznacznie. W arii tej – podobnie jak w całej kantacie – wyrażona została zatem słowem i dźwiękiem luterańska doktryna „sola gratia”, zasada wedle której zbawienie człowieka jest dlań jedynie „niezasłużonym darem” Boga.

Ponieważ jednak podstawy teologii protestanckiej podsumowuje zestawienie pięciu haseł: Sola scriptura („Tylko Pismo”), Sola fide („Tylko wiara”), Sola gratia („Tylko łaska”), Solus Christus („Tylko Chrystus”), Soli Deo gloria („Tylko Bogu chwała”), to i kantatę BWV 33 kończy pochwałą Najwyższego „Ehr sei Gott in dem höchsten Thron” („Chwała Bogu na tronie najwyższym”) oraz całej Trójcy św.

SZYMON PACZKOWSKI